

ТВАРИННИЦТВО ТА РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

§ 13.
ГЕОГРАФІЯ
ПІДРУЧНИК ДЛЯ 9 КЛАСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ
КОБЕРНІК СЕРГІЙ ГЕОРГІЙОВИЧ
КОВАЛЕНКО РОМАН РОМАНОВИЧ

ПРИГАДАЙТЕ!

- *1. Як пов'язані між собою р тваринництво?*
- *2. Яку продукцію дає тваринництво?*
- *3. Яких свійських тварин розводять в Україні та у вашій місцевості?*

РОЗВИТОК КОРМОВОЇ БАЗИ ТВАРИННИЦТВА.

- Тваринництво в Україні є другим за вартістю валової продукції сільськогосподарським виробництвом після рослинництва.
- Розвиток та розміщення тваринництва залежать значною мірою від наявності та складу кормової бази.
- Через те витрати на корми становлять 40–60% собівартості тваринницької продукції.
- Саме рівень та стан розвитку кормової бази дають змогу утримувати свійських тварин на продуктивному рівні, збільшувати їхнє поголів'я, поліпшувати якість продукції та знижувати її собівартість.
- Витрати кормів показують їх обсяг, що йде на підгодівлю сільськогосподарських тварин за рік.
- Саме нестача кормів стає на перешкоді розвитку тваринництва й змушує скорочувати поголів'я деяких видів свійських тварин, що і відбувається в Україні протягом кількох останніх десятиліть. (мал 44, ст.80)

Графіки зміни основних видів поголів'я основних видів свійських тварин в Україні (в тис. голів)

Проаналізуйте графіки. Які висновки можна зробити? Враховуючи спеціалізацію рослинництва у різних екосистемах України, поясніть, на якій кормовій базі розвивається в їх межах тваринництво.

- Важливо враховувати не лише обсяг кормів, а й їх збалансованість за їх основними поживними речовинами: білками, мікроелементами та мінеральними речовинами.
- В Україні наявна значна сировинна база для розвитку тваринництва, яка надходить з різних джерел.
- *Рослинництво* є основним джерелом, що забезпечує тварин кормами.
- *Зеленими кормами* вважають трави луків та пасовищ, одно- й багаторічні трави, що їх заготовляють на сіножатях для годування тварин безпосередньо після заготівлі.
- *Соковиті корми* – це силос (подрібнена зелена маса), кормові коренеплоди, гарбузи, картопля. Ними годують тварин у зимовий період.
- На зелених та соковитих кормах утримують переважно молочну худобу.
- *Грубі корми* також використовують переважно холодної пори року. Це сіно, солома, солома.
- Найбільш поживними є *концентровані корми*: зерно та висівки.
- Для тварин також виробляють спеціальні *комбікорми* – концентровані корми зі збалансованим вмістом поживних речовин. Грубі та концентровані корми переважають у раціоні м'ясного поголів'я тварин.
Зокрема, у свинарстві вони становлять 87%, а у птахівництві – понад 97%.

КОРМОВА БАЗА ТВАРИННИЦТВА

Чи згодні ви з твердженням, що кормова база в Україні недостатня для розвитку сучасного тваринництва?

- Використовуються також деякі корми *тваринного походження*. Це молоко та відходи його переробки (сироватка), м'ясокісткове та рибне борошно, риб'ячий жир.
- Ці корми мають високий вміст органічних (зокрема, білка) та мінеральних речовин.
- Через те на них утримують молодняк тварин.
- До раціону тварин додають деякі *мінеральні* речовини (сіль, крейду) як добавку до основних кормів, щоб збагатити їх певними мікроелементами.
- Тваринництво також як кормову базу використовує багато відходів. Так, харчові відходи міст споживають свинарство та птахівництво. Відходи цукрової (жом, меляса, брага), борошномельної (висівки, полова), олійної (шрот, макуха), хлібопекарної, маслосироробної (сироватка), м'ясної (м'ясокісткове борошно) промисловості використовують як корми у скотарстві та свинарстві.
- Для різних тваринницьких виробництв складають свій кормовий баланс. Він, з одного боку, має задовольняти фізіологічні потреби різних тварин, а з іншого – забезпечити вихід кінцевої тваринної продукції.

СТРУКТУРА ТА РОЗМІЩЕННЯ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ.

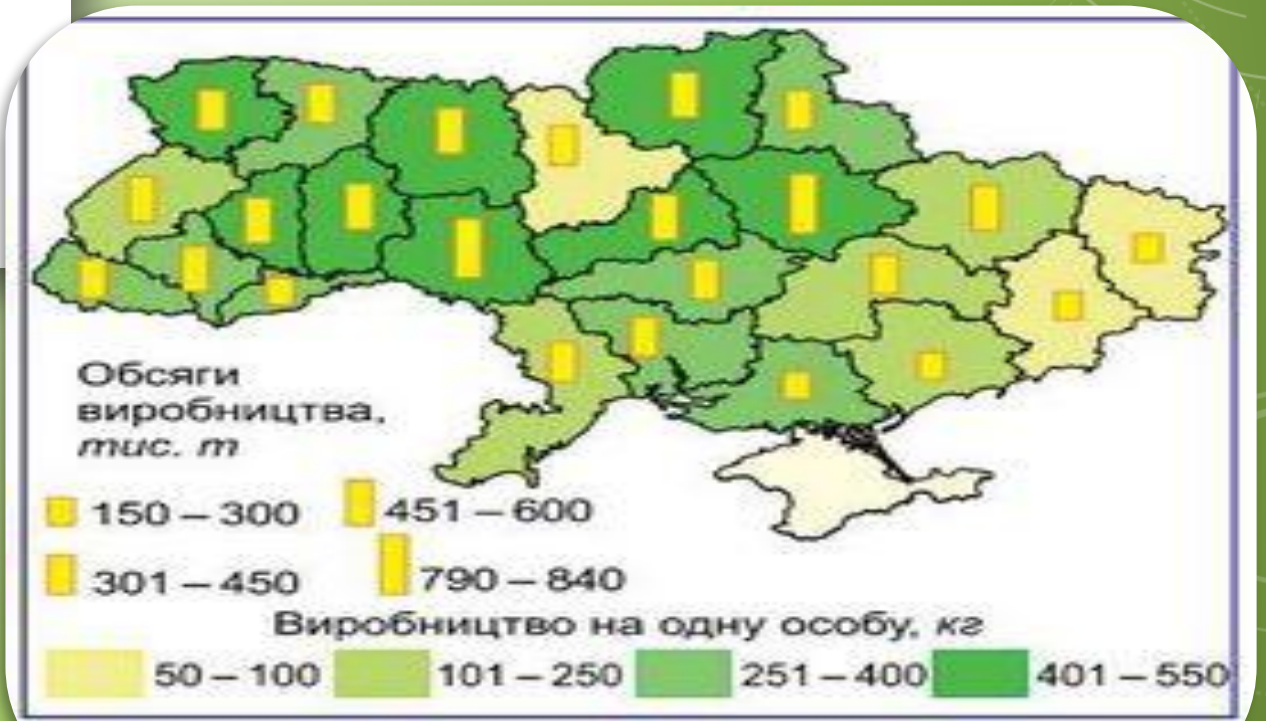
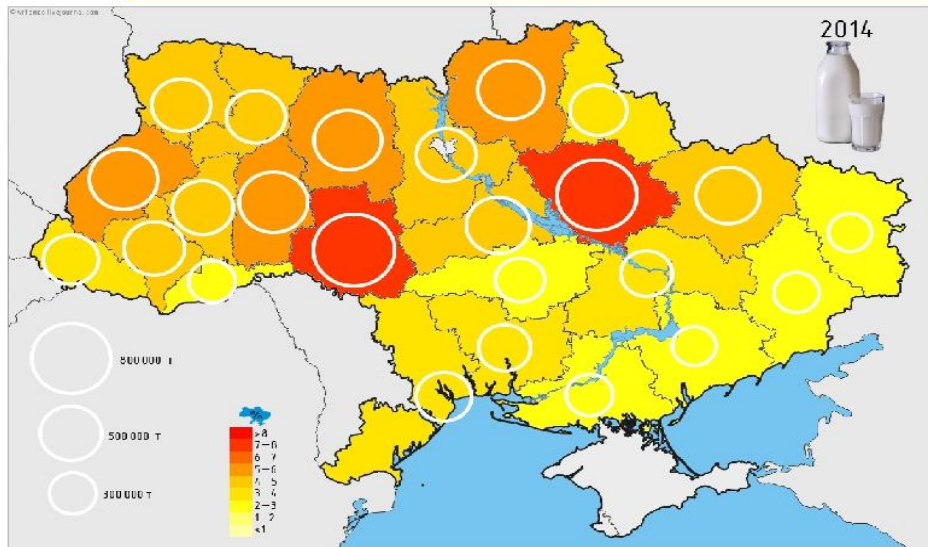
- Виробничий процес у тваринництві більш механізований, ніж у рослинництві, що сприяє його переведенню на промислову основу.
- Оцінюючи рівень розвитку тваринництва, враховують не лише поголів'я (чисельність) тварин, що утримується, а й кількість одержаної від них продукції як у цілому, так й у розрахунку на одну особу.
- Традиційно тваринництво України спеціалізується на виробництві продовольчих товарів: молока, м'яса, яєць, меду.
- Крім того, воно надає для промислової переробки й непродовольчу сировину: вовну, шкури, хутро, пір'я, пух.
- Це все одержують від основних сільськогосподарських тварин, якими в Україні є велика рогата худоба, свині та свійська птиця.
- До сільськогосподарських тварин належать також вівці, кози, коні, кролі, хутрові звірі кліткового утримання, бджоли.
- Залежно від поголів'я та валової продукції основними виробництвами тваринництва України є скотарство, свинарство та птахівництво. Кожне з них представлене кількома напрямками розвитку залежно від переважаючої продукції.
- На розміщення тваринницьких виробництв впливає склад кормової бази.

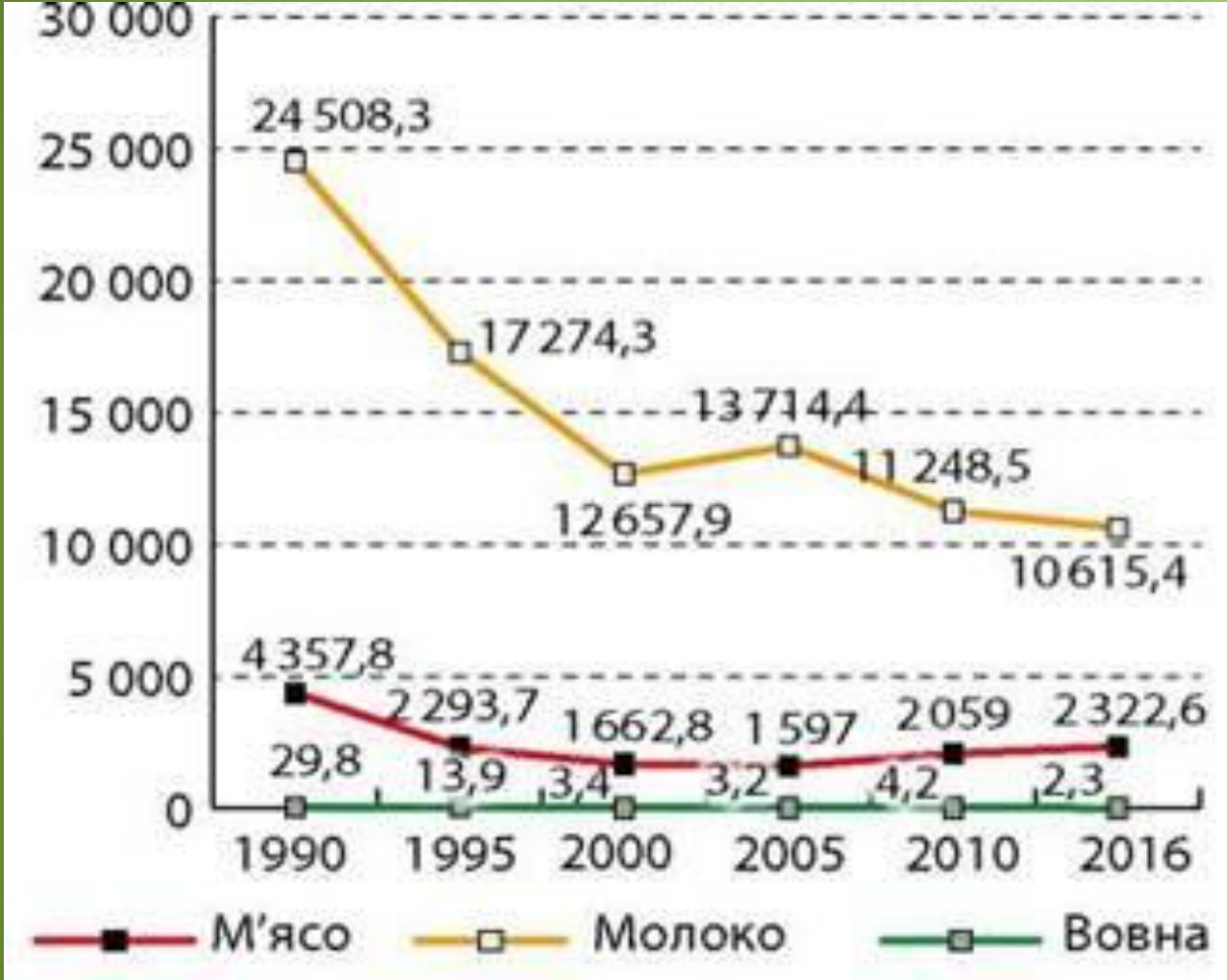
Мал. 103. Свинарство

Молочне скотарство розвивається переважно там, де є пасовища із соковитими травами (Полісся) або навколо великих міст, де є значний споживач свіжого молока.

Мал. 61. Виробництво молока (2015 р.)

Динаміка виробництва в Україні м'яса, молока та вовни (в тис. тонн)

Провідним виробництвом тваринництва у нашій країні є *скотарство*. Воно забезпечує понад 99%

виробництва молока, 17,5% м'яса (яловичина, телятина), а також дає шкіру тварин для переробки у легкій промисловості (мал. 45).

Скотарство

розвинуте по всій території України. Проте найбільшим поголів'ям великої рогатої худоби вирізняється лісостепова зона, особливо Вінницька, Полтавська та Хмельницька області, у межах яких сконцентровано понад 20% поголів'я.

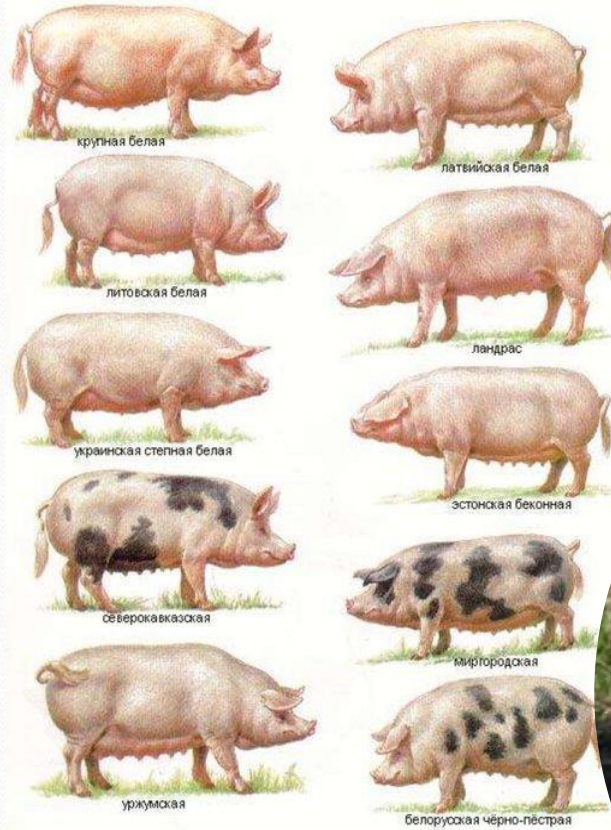
Проаналізуйте динаміку виробництва м'яса, молока та вовни за поданими графіками.

- На Поліссі, де більше зелених та соковитих кормів, переважає *молочний* напрям.
- Через використання більш якісних кормів та високопродуктивних порід худоби середні надої молока зросли у 1,5 раза й нині становлять 4464 л на рік від однієї корови.
- У приміських зонах часто формуються великі молочнопромислові комплекси, які спрямовані на швидку переробку молочної сировини.
- У південних степових частинах країни є господарства з розведення *м'ясного* поголів'я.
- Тварини вживають грубі та концентровані корми, відходи олійних, цукрових, спиртових заводів.
- Корів не доять, молоко вживають лише телята

- **Свинарство** – друга за значенням галузь українського тваринництва. Воно забезпечує близько третини потреб населення України у м'ясі (свинині), також дає свинячий жир (сало), адля легкої промисловості – шкіру.
- Часто свинарство як корми використовує харчові відходи міст, різноманітні овочі, а також відходи різних галузей харчової промисловості, тому поширене переважно у приміській зоні.
- Саме тому найбільшу частину свинини в Україні дають Донецька (8,5%), Київська (7,7 та Дніпропетровська (6,7%) області.
- Переважає свинарство в лісостеповій та степовій зонах, де залежно від порід та кормової бази існують сальний та мясо-сальний напрямки.
- Понад половину поголів'я свиней розводять у приватних господарствах, що задовольняє потреби населення далеко не у повній мірі.
- Проте нині на внутрішній ринок вже вийшли великі компанії, які розвивають повний виробничий цикл: від вирощування зерна та виробництва комбікормів до виробництва та реалізації свинини.

- У країнах світу розводять понад 200 порід свиней.
- Всі вони виведені на основі схрещування та штучного відбору кращих тварин.
- В Україні розводять такі породи: велика біла — 78,4 %,
- українська степова біла — 5,4 %
- миргородська — 3,3 %,
- ландрас — 1,6%,
- полтавська м'ясна — 4,8 %,
- дюрок — 0,6 %,
- уельська — 0,3 %,
- велика чорна — 0,9 %,
- українська степова ряба — 0,2
- інші породи — 0,4 %.

- Швидкими темпами розвивається *птахівництво*. Його основною кормовою базою є фуражне зерно, яке переробляють на комбікорми. Також птахи використовують харчові відходи міст. Через цей чинник, а також через необхідність швидкої реалізації продукції (м'ясо птахів та яйця) птахівництво розвивається в приміських зонах.
- Найбільшу кількість яєць дає Київська область (понад 16,3%), а м'яса птиці – Вінницька та Черкаська.
- Це найбільш механізоване тваринницьке виробництво в Україні. Птахоферми оснащено сучасним обладнанням для роздачі кормів, подачі води, збирання яєць, виведення пташенят, прибирання приміщень.
- Поголів'я свійських птахів в Україні у 30 разів перевищує поголів'я свиней. Тому воно забезпечує майже половину усього виробництва м'яса у країні, а також дає яйця, пух та пір'я.
- У поголів'ї свійських птахів 91,4% становлять кури та півні.
- В Україні є яйценосні, м'ясні (бройлерні) та загального користування породи курей.
- *Яйценосні* кури невеликі, але несуться тривалий період року й дають понад 300 яєць на рік.
- *М'ясні* породи курей швидко ростуть і за півроку досягають маси 3–5 кг. Яєць несуть мало 100–250 яєць на рік.
- Для швидкого росту їх підгодовують спеціальними кормовими добавками- преміксами.
- Кури загального користування мають проміжні ознаками (мал. 47).

Прозорова Н.В., к.ек.н. www.market.avianua.com

З інших птахів вирощують качок (майже 5% поголів'я), гусей (2,5%), індиків (0,9%), значно рідше – перепілок, страусів, цесарок, фазанів.

Проаналізуйте подані діаграми. Зробіть ВИСНОВКИ.

Діаграми зміни виробництва продукції птахівництва в Україні

Дослідження! 1. У найближчому магазині або супермаркеті вивчіть асортимент продукції тваринництва. Складіть перелік товарів та за їх маркуванням з'ясуйте їх виробників.
2. Підготуйте повідомлення про тваринницьку продукцію, яку споживає ваша родина. Поясніть, чому саме цій продукції ви надаєте перевагу.

- *Вівчарство* в Україні має допоміжну роль. Вівці маловибагливі, тому живуть на підніжному кормі природних пасовищ.
- В Україні розводять овець *тонкорунного* (на вовну) та *напівтонкорунного* (на вовну і м'ясо) напрямів переважно у степовій зоні та Карпатах.
- Вівці забезпечують близько 0,5% виробництва м'яса (баранин)

Асканійська

тонкорунна

РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО.

- Цінні харчові, кормові, лікарські й технічні продукти дає рибне господарство, яке займається добуванням, переробкою, відтворенням та збільшенням запасів риби та інших водних організмів у природних і штучних водоймах.
- Рибне господарство складається з рибальства та рибництва. *Рибальство* займається виловом риби і добуванням інших організмів (ракоподібних, молюсків) у рибогосподарських водоймах. Промислове рибальство поділяється на океанічне, морське, прибережне і на внутрішніх водоймах: річках, озерах, ставках та водосховищах.
- *Рибництво, або аквакультура*, передбачає цілеспрямоване використання штучних водойм з метою розведення, збереження та поліпшення в них видового складу промислових організмів.
- В Україні у структурі видобування водних біоресурсів переважає прісноводна риба (мал. 48).
- Морські організми виловлюють у територіальних водах України (найбільше у межах Одеської та Запорізької областей) та у відкритому морі.

- Добування водних організмів відбувається з метою їх реалізації на переробні підприємства для одержання харчової, технічної, кормової, медичної та інших видів продукції або безпосередньо організаціям торгівлі.
- В Україні найбільш характерним видом аквакультури є *ставкове рибництво*, яке переважає у лісостеповій зоні.
- Найбільші рибні господарства розміщуються у Сумській, Черкаській та Вінницькій областях. Найбільше розводять та видобувають риб з родини корошових, таких як товстолобик, короп, сазан, краснопірка, лящ, плітка, карась, білий амур. З інших риб відомі судак, щука, окунь, сом. У Карпатах існують господарства з розведення струмкової форелі.

ЗОНАЛЬНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ. ГІРСЬКІ ТА ПРИМІСЬКІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ РАЙОНИ.

- Вам уже відомо, що поширення сільськогосподарських рослин тісно пов'язане з кліматичним умовами та ґрунтовими ресурсами, тобто рослинництво на рівнинах є зональним.
- Спеціалізація ж тваринництва пов'язана із забезпеченням свійських тварин кормами, основу яких становлять рослинні культури або продукти чи відходи від їх переробки.
- Через те тваринництво змінюється залежно від спеціалізації рослинництва. Отже, у межах рівнинної частини України сформувалися три сільськогосподарські зони: *Поліська*, *Лісостепова* та *Степова*.
Відмінну від рівнинних територій спеціалізацію мають гірські області, де сформувалися сільськогосподарські райони *Українських Карпат* та *Кримських гір*.
- Особливою спеціалізацією вирізняються *приміські райони*, де у зв'язку з наближенням до споживача склався свій набір сільськогосподарських виробництв.

Порівняйте ці дві карти.
В чому їх подібність та
відмінності?

Мал. 45.
Карта «Сільське господарство України»

ПРАКТИЧНА РОБОТА

- Використовуючи інформацію з тексту підручника про структуру сільгоспугідь, особливості розміщення рослинництва та тваринництва у різних екосистемах нашої країни, заповніть таблицю та зробіть висновок про спеціалізацію різних сільськогосподарських зон та районів України.

№	Риса порівняння	Сільськогосподарська зона			Сільськогосподарський район	
		Поліська	Лісостепова	Степова	Карпати, Кримські гори	Приміські райони
I	РОСЛИННИЦТВО:					
	зернові культури					
	технічні культури					
	овоче-баштанні культури					
	багаторічні насадження					
II	ТВАРИННИЦТВО:					
	виробничий склад та напрями розвитку					
III	Передумови спеціалізації:					
	природні					
	соціальні					

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- 1. Охарактеризуйте кормову базу для тваринництва в Україні. Як вона впливає на розміщення різних напрямів тваринництва?
- 2. Розкажіть про структуру та чинники розміщення тваринництва в Україні.
- 3. Дайте загальну характеристику рибного господарства нашої країни.
- 4. Поясніть причини зональної спеціалізації сільського господарства України.
- 5*. На основі тексту параграфа § 13 проаналізуйте виробничі зміни, що відбувалися у тваринництві України протягом останніх 25 років. Які позитивні та негативні наслідки цих змін?